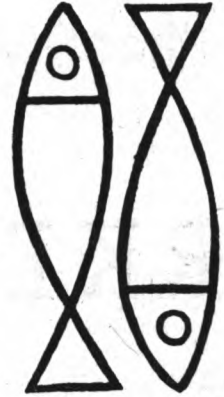

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

De twee beesten van Openbaring 13

(1)

Tegenhanger

In Openbaring 13 vormt „het beest uit de aarde“ de tegenhanger van „het beest uit de zee“ (Openb. 12 : 18-13 : 10) (12 : 218 dient o.i. gelezen te worden op grond van enkele handschriften als: „ik (Johannes) stond op het zand der zee“).

Daarmee is de eerste stap terug al gedaan — maar nog niet de laatste! Want de beschrijving van het beest uit de zee roept op haar beurt weer herinneringen op aan het O.T. en wel aan Daniël 7.

Om te beginnen dan eerst maar iets over het beest uit de zee. Een monster met 7 koppen is in onze voorstellingswereld vrijwel onbestaanbaar. Maar in de folklare van bijna alle volken uit de oudheid speelt de veelkop-pige — soms vuurspuwende — draak een grote rol. Bij ons wordt de herinnering eraan nog enigszins levendig gehouden door de legende van de beschermheilige der (R.K.)-padvind-ers: ridder George oftewel St. Joris en de draak.

In de tweede plaats treft ons dat het beest uit de zee a.h.w. samengesteld is uit kenmerkende delen van verschillende andere dieren. Maar ook dat is voor Johannes' lezers niet vreemd: „de op het land levende draak (men kent ook zee-draaken, P.) wordt gewoonlijk voorgesteld als een afzichtelijk schrikwekkend vuurspuwend monster met een krokodillenkop of met verschillende koppen, met een gespleten tong, die ver uit de van reusachtige tanden voorzien muil kan gestoken worden, met leeuwenpoten die in lange adelaarsklauwen eindigen, met een lang, slangachtig lichaam dat beschermd wordt door een geschubde of gepantserde huid en dikwijls van 2 of 4 vleugels voorzien is.“

Compositie

Het beest uit de zee dat Johannes zag, was een luipaard gelijk, en zijn poten als van een beer en zijn muil als de muil van een leeuw.

Het wordt uitdrukkelijk onderscheiden van de draak (13 : 2), die in hoofdstuk 12 is getekend, en bij wie we moeten denken aan „de oude slang die genaamd wordt duivel en de satan...“ (12 : 9).

Maar de elementen waaruit het beest uit de zee a.h.w. is opgebouwd doen ogenblikkelijk denken aan het visioen van Daniël 7. Ook dit is weer niet zo vreemd in een voorstellingswereld waarin men sfinxen (leeuwen met mensenkop), centauren (paarden met hals en hoofd van een mens), een minotaurus (half mens, half stier), griffioenen (half leeuw, half roofvogel), gevleugelde stieren met mensenhoofden, leeuwen met adelaarsvleugels en zeemeerminnen kent...

We veronderstelden in een artikel van enkele weken geleden, dat het bij deze „compositie“ van Openb. 13 / Daniël 7 gaat om de internationale, anti-christelijke wereldmacht. Mogelijk om een ideologie, die de hele wereld in haar ban houdt, met een ronduit demonische achtergrond. En met een onvoorstelbare levenskracht en levensvatbaarheid. Want weliswaar wordt een van de koppen als ten dode gewond: het evangelie bezorgt hem op een gegeven moment een verpletterende nederlaag: het rijk van de draak wordt teruggedrongen en Christus' rijk zegeviert. Maar het weet zich tot ieders verbazing van die verschrikkelijke slag te herstellen (Openb. 13 : 3). De slag van een zwaard (13 : 14) — het tweesnijdend scherpe zwaard van het evangelie?

In elk geval leidt dit verbazingwekkend herstel, deze re-generatie, tot nog grotere aanbidding: wie is aan het beest gelijk? (13 : 3, 4).

Overeenkomst met 2 Thessaloniëzen

Een bepaalde „idee“ is geboren, uitgewerkt, op gang gebracht, maar eenmaal op gang is ze niet meer in toom te houden: een kracht-(bron), een energie van dwaling.

Vanzelfsprekend denken we hier aan Paulus' profetie: „Daarentegen is diens komst (nl. van de „wetteloze“) naar de werking des satans (overeenkomstig de energie/kracht van de satan) met allerlei krachten, tekenen en bedriegelijke wonderen en met allerlei verlokken- de ongerechtigheid, voor hen, die verloren gaan, omdat zij de liefde tot de waarheid niet aanvaard hebben, waardoor zij hadden kunnen behouden worden.“

En dáárom zendt God hun een dwaling, die bewerkt (een kracht van dwaling), dat zij de leugen geloven...“ (2 Thess. 2 : 9-12).

Expres namen we hier ook even bij de woorden „met allerlei krachten, tekenen en bedriegelijke wonderen“.

Want soortgelijke dingen worden gezegd van het beest uit de aarde (Openb. 13 : 11-18). Ook dat beest oefent macht uit (vs 12) en doet grote tekenen (vs 13) en verleidt hen, die op de aarde wonen (vs 14).

De overeenkomst met 2 Thess. 2 is te groot om over het hoofd te worden gezien. Zij geeft tegelijk een belichting van „de anti-christ“. Er is niet alleen een grote tegenstelling (anti-) tussen Christus en de anti-christ, maar ook een onstellende overeenkomst: er is sprake van een „verschijning“(parousie) en het doen van tekenen en wonderen, om niet meer te noemen.

Valse profetie?

Bij nadere beschouwing blijkt er ook een nauwe samenhang te bestaan tussen „het beest uit de aarde“ in Openb. 13 en „de wet-

teloze“, de antichristelijke macht in 2 Thess. 2. Iets daarvan laat Johannes ook doorschemeren als hij het beest uit de aarde beschrijft als: „en het had twee horens als die van het Lam“. Dezelfde Johannes die zijn naamgenoot heeft horen zeggen: „Zie, het lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt“ (Joh. 1 : 29)

Maar daartegenover: en het sprak als de draak. Geen (of eigenlijk wél) wolf in schaapskleren, maar een draak in lamsvacht.

De „draak“ (Satan) in de huid van een lam gekropen. Ogenschijnlijk onschuldig als een lam, maar in wezen giftig als de (oude) slang.

De — omstrede — vraag is, wie of wat bedoeld wordt met dit beest uit de aarde.

Herhaaldelijk komt men de gedachte tegen dat het hier gaat om de zogenaamde valse profetie. En dan in de zin van een evenkermelijke macht of een pseudo-kerk.

Dit lijkt ons onwaarschijnlijk, zelfs als men aanvoert: er wordt toch maar gesproken over „twee horens als die van het Lam“.

Strikt genomen wordt dus niet eens voluit gezegd, dat dit beest in zijn totaliteit leek op een lam: alleen de twee horens vormen het punt van vergelijking.

Maar zelfs al zou dit voldoende zijn om te concluderen tot een uitgesproken gelijkenis met het Lam, dan nog blijft de mogelijkheid helemaal open, aan andere, in de bijbel genoemde aspecten te denken: weerloosheid (Jes. 53 : 7), hulpeloosheid (Jes. 40 : 11) en dergelijke. Met andere woorden: het ziet er zo op het oog ongevaarlijk uit. Wat echter de deur dicht doet, is de onmiddellijke toevoeging: en het sprak als de draak. Hier kan men moeilijk concluderen tot „valse profetie“. Weliswaar kan de draak, satan, verschijnen als „een engel des lichts“ (2 Cor. 11 : 14), en bijbelwoorden in zijn mond nemen (Matth. 4 : 6). Maar de taal die de draak uitslaat is in dit geval (in Openb. 13) toch van een ander kaliber. Het „beest uit de zee“ mag de „mond“ van de draak heten. En dan horen we: en het beest opende zijn mond tot lasteringen tegen God... (zie Openb. 13 : 6 en 7). Dit past o.i. niet in de karakteristiek „valse profetie“, als bovenbedoeld.

E. R. Postma - Breukelen

KERKELIJK *Leven*

De situatie

(2)

We zagen in het vorige artikel dat de spanningen, die er in de vrijgemaakte kerken waren, niet zijn opgelost doordat een bepaalde groep mensen is weggewerkt. Er is geen enkele verheldering ontstaan, er is slechts schoonmaak gehouden.

Hoe men ook over de Open Brief oordeelt, het kan moeilijk ontkend worden dat hij uiting gaf aan moeite en spanningen, waarmee velen zaten.

Het fatale in de ontwikkeling van de laatste jaren is nu geweest dat men deze spanningen en moeiten niet pastoraal is tegemoet getreden, maar de Open Brief op enkele onderdelen heeft aangegrepen om de ondertekenaars voor het blok te zetten: terugneming van uw handtekening of anders: niet meer acceptabel.

Men gevoelde zich in eigen religieuze stellingname en opstelling der laatste jaren bedreigd en heeft getracht deze dreiging af te wenden door radicale maatregelen.

Hetzelfde moet hiervan gezegd worden als van de tuchtmaatregelen in de veertiger jaren: van ketterij of valse leer werd niet gesproken. Over de vrijmaking werd niet goed gesproken, beschuldiging nummer 1. De belijdenis werd disputabel gesteld, beschuldiging nummer 2. En dat nota bene op grond van het feit, dat in de Open Brief de vraag gesteld werd of we kerken, die ergens op wat andere wijze belijden, daarom valse kerken moeten noemen? De Lutherse Kerken belijden o.m. ten aanzien van het Heilig Avondmaal enigszins anders dan de onze, maar de meeste gereformeerden hebben ze daarom niet als valse kerken afgeschreven. Zusterkerken noemt Rutgers ze herhaaldelijk.

De derde beschuldiging was dat de Open Brief een ongeoorloofde tolerantie voorstond. Vragenderwijs werd inderdaad het tolerantievraagstuk aan de orde gesteld. Let wel: vragenderwijs. Daarbij moet toch zeker de vraag gesteld of iemand, die voor zich de gehele belijdenis accepteert en van harte gelooft, censurabel is wanneer hij de vraag stelt of in een bepaald geval bij afwijking van de belijdenis geen tolerantie geoefend kan worden. Het betrof hier in concreto het gevoelen van Ds Telder.

Als het stellen van deze vraag reeds censurabel maakt, waar komen we dan terecht? Wie hier van censurabiliteit spreekt, houdt zich in elk geval niet aan de gereformeerde kerkorde, die als grond voor tucht slechts spreekt van ketterij en valse leer bij de betrockene zelf.

Hiermee wil ik me zelf niet scharen in de rij van hen, die deze tolerantie beoefend willen zien. Dat is momenteel niet aan de orde. De vraag is alleen of zij die haar vragenderwijs aan de orde stellen daarom censurabel zijn of buiten het verband dienen gezet te worden.

Deze vraagstelling moet nog verder uitgebreid worden: of zij, die degenen, die de vraag naar deze tolerantie stellen, niet willen censureren, nu ook daardoor zelf censurabel zijn geworden of buiten het verband moeten gezet worden. Op deze vraag heeft de Synode van Hoogeveen zonder pardon bevestigend geantwoord door de wettige afvaardiging van Noord-Holland naar huis te sturen en daarmee meer dan vierduizend kerkleden uit te werpen. Men moet maar durven en dan nog de naam gereformeerd in de mond durven nemen.

Er heeft zich in enkele jaren een merkwaardige verscherping van de situatie voorgedaan. De Generale Synode van Amersfoort heeft Ds Schoep niet ontvangen als afgevaardigde van Noord-Holland; de andere afgevaardigden wel. De reden was de ondertekening van de Open Brief.

Ze heeft hem niet geschorst of schorsingswaardig verklaard, wat haar ook niet toekwam. Toen de kerken in Noord-Holland zich op de hierdoor ontstane situatie gingen beraden en het resultaat was dat zij deze daad van de Generale Synode voor onrechtmatig hielden en haar daarvan met brede argumentatie bericht zonden, heeft de Generale Synode van Amersfoort daarop gereageerd met een breedvoerig schrijven, waarin zij trachtte het rechtmatige van haar handelingen aan te tonen.

Daarmee was dit „incident” gesloten!

Een deel van de afgevaardigden van Noord-Holland vergaderde rustig verder in de Generale Synode, de Noordhollandse kerken bleven erkend en droegen mee in de kosten der synode, ontvingen ook de Acta en bericht van de haar regarderende besluiten. Een of twee kerken hadden verklaard zich niet in deze Generale Synode meer vertegenwoordigd te achten. Wel werkten ze rustig mee in het classicale en provinciaal-synodeverband, ook in het zenden van afgevaardigden naar de volgende Generale Synode van Hoogeveen. De Generale Synode van Amersfoort had niet meer gedaan dan kennismaken van het oordeel van die een of twee kerken en zich niet meer tot deze afzonderlijk gericht.

Van particuliere zijde werden daarop de gelovigen in deze een of twee kerken opgewekt hun ontrouwe kerkeraden te verlaten, zonder de kerkelijke weg daarbij te wijzen. Een onkerkrechtelijke figuur. In andere plaatsen maakte men van deze opwekking gebruik of liet men zich daardoor stimuleren ook de „ontrouw” geachte kerkeraden — die zich in het geheel niet hadden uitgesproken in de zin van de bedoelde — te verlaten: kerkscheuring op grote schaal in Noord-Holland met vorming van nieuwe classes en een eigen particuliere synode, die óók afgevaardigden zond naar de Synode van Hoogeveen.

Geen kerkelijke weg was bewandeld, op geen P.S. van Noord-Holland had men zich beroepen. Van bovenbedoelde particuliere zijde kwam goedkeuring en verdediging!

Laat ons maar een paard noemen: het was Prof. Kamphuis, die hier stimulerend en verdedigend optrad.

Uitgerekend Prof. Kamphuis, die nu in „De Reformatie” (van 12 sept. '70) zijn klacht opheft: men verklaart door ze te verlaten onze kerken tot valse kerken. De „valse kerken” schijnen nu werkelijk als paddestoelen uit de grond te rijzen.

Wat is er aan de hand?

Iets met de Gereformeerde Kerk van Zuidwolde in de provincie Drente. De predikant daar heeft een beroep aangenomen naar een kerk „buiten het verband”, om deze terminologie maar even aan te houden. Daarmee heeft hij de kerkelijke eenheid gebroken. Maar dat kan toch alleen in het geval een kerk tot valse kerk is geworden, vraag Prof. Kamphuis aan het adres van Prof. Veenhof en Opbouw? Want „Opbouw” heeft met zware nadruk de zaak van de valse kerk gesteld, zegt Prof. Kamphuis en hij voegt er aan toe: toen men van oordeel was dat dit een plaats kon hebben in de kerkelijke pleitredenen.

In verband met deze kwestie stelt Prof. Kamphuis een tweede vraag: Zou er wel ooit geknoeid zijn met een kerkvolk als door vele voorgangers met het vrijgemaakte kerkvolk gebeurt? ... Het is goed genoeg om geld voor levensonderhoud op te brengen voor wie met

plannen rondlopen om het in de steek te laten... Even verder spreekt hij van het door voorgangers verkwanselde en geëxploiteerde kerkvolk, dat tot God mag bidden: doe mijn tranen in Uw kruik, Ps. 56 : 9.

Dat is het stichtelijke slot van deze onverkwikkelijke tirade.

—o—

Dat ik op dit artikel inga vindt zijn oorzaak in het feit, dat ik toen de kerkscheuring begon de kwestie van de valse kerk ook aan de orde gesteld heb. 't Was in reactie op artikelen van Prof. Doekes.

Er was toen reden voor: nóg was er geen beslissing gevallen over heel de linie; nóg was het tijd om tot bezinning te roepen.

De zaken staan nu anders: de eenheid is gebroken. Na de beslissing van Hoogeveen is er geen helpen meer aan. Wie de eenheid bewaren wil en de kerken in Noord-Holland niet wil loslaten kan zich in de gemeenschap van de kerken, die achter de Synode van Hoogeveen zich stellen, onmogelijk handhaven. Attestaties naar deze kerken mogen niet meer afgegeven worden. Ze worden in de kleine kerken — waar men blij is als „er weer wat bij komt” — soms of in de regel nog wel aanvraagd. Zo nauw neemt men het nu ook weer niet. Maar dat ze afgegeven worden, is mij niet bekend. Daarom komen er wel „vanuit het verband” tot de kerken „buiten het verband”, maar dan met een „bewijs”.

Nu, nadat men zelf de breuk aan de gang heeft geholpen en aan de beslissing van Hoogeveen heeft meegewerkt gaan klagen als niet allen zich daarachter stellen, is een wat wonderlijke zaak. Nu opereren met de stelling: Het verbreken van de kerkelijke eenheid kan alleen als een kerk valse kerk geworden is, is even verwonderlijk.

Zijn de kerken in Noord-Holland, met welke men de kerkelijke eenheid verbroken heeft, valse kerken geworden? De Synode van Hoogeveen heeft het blijkbaar niet aangedurfd dit uit te spreken, maar er andere criteria voor in de plaats gesteld. Prof. Kamphuis had hetzelfde gedaan toen hij opriep zich te onttrekken aan de „ontrouwe ambtsdienst” van enkele kerkeraden. Dat klinkt wel, maar is wat anders dan: valse kerk en dus spreken naar de belijdenis.

Maar met welk zedelijk recht kan hij dan nu over de kwestie van de valse kerk gaan handelen nu het de kerken betreft, die (nog) tot het verband-Hoogeveen behoren en het mes snijdt in eigen vlees? En dan t.a.v. anderen spreken over de oproep tot louterheid en oprechtheid!

—o—

Ik heb verschillende, grotendeels jongere predikanten bij me gehad, die graag hun moeiten eens wilden doorspreken. Anderen deden dat per telefoon. Verschillenden zijn nu „buiten het verband”, anderen zijn er (nog) in. Het waren geen fervente aanhangers van de „Open Brief”. Ze maakten niet de indruk van in enig opzicht partijgangers te zijn. Wilden gewoon gereformeerd zijn en blijven. Maar ze konden de huidige gang van zaken niet goedkeuren en daarvoor de medeverantwoordelijkheid dragen. Zo zaten ze in nood.

Ze voelden zich aan hun gemeente verbonden en er verantwoordelijk voor. Maar hadden het daarin niet gemakkelijk. De gemeente of het grootste deel ervan was onder de druk van een zich zeer druk makende en enkele jaren op één aambeeld hamerende pers voor „Hoogeveen”. Dat is ook zo'n modern verschijnsel in de vrijgemaakte kerken: de pers beheerst daar grotendeels het kerkelijke leven. Is dat soms naar de Schrift?

Alleen door te zwijgen, het hoofd te buigen, de er buiten gezette kerken los te laten konden deze predikanten nog blijven doorwerken, al ging dat soms ook dan nog moeilijk, omdat hun overtuiging toch bekend was.

Prof. Kamphuis heeft het over het door voorgangers verkwanselde en geëxploiteerde

G. Janssen - Amsterdam

kerkvolk. Zonder reden hebben in vroeger jaren voorgangers dit kerkvolk verlaten, geloof ik. Maar ditzelfde kerkvolk speelde soms met zijn voorgangers. Dat is een niet te verwaarlozen kant van de zaak, waarover ik rustig kan schrijven omdat ik er persoonlijk geen last van heb gehad. Maar het was er: in de kerk zitten met potlood en papier om de man te vangen, die op de preekstoel stond. En dan naar de kerkeraad of zo dat niet hielp naar de classis. En kerkeraden opjutten, die schorsten tegen de kerkorde in, op eigen verantwoordelijkheid, zoals dat heette. Het is gebeurd dat de kleinst mogelijke meerderheid van een kerkeraad dat presteerde, terwijl de minderheid niet eens aanwezig was, laat staan dat de genabuurde kerkeraad zijn instemmend oordeel gegeven had. Er zijn schorsingen gepleegd, die later ongedaan gemaakt moesten worden.

Dit over het door voorgangers verkwanselede en geëxploiteerde kerkvolk.

—o—

Wat staat predikanten te doen, die door hun het niet eens zijn met „Hoogeveen” in hun gemeenten vastlopen en schorsingen te wachten hebben zo ze vrijuit spreken?

Pardon, ze kunnen toch revisie aanvragen? Jazeker, dat kunnen ze.

Men kan ook aan de vos vragen de kippen te sparen, maar Reinaart zal zich daar niets van aantrekken. Men kan ook water naar de zee dragen, maar de zee wordt er niet voller door.

De zaak is „in hoogster instantie” beslist, de pers hamert het juiste van deze beslissing er nog steeds in: wie revisie vraagt, bewijst daarmee eigen ontrouw: zo zijn de zaken in Hoogeveen gesteld. Immers, wie revisie vraagt, toont daarmee dat hij een verkeerde tolerantie voorstaat; dat hij niet voor de belijdenis staat. Daarom: wie revisie vraagt, timmert aan eigen kerkelijk schavot.

Wat moeten deze predikanten dus?

Wee mij, indien ik het evangelie niet verkondig, 1 Cor. 9 : 16. Daarvoor opent de Here soms een deur door een beroep van eengemeente, die doordat zij buiten het verband gezet is, nog niet de wettige gestalte der kerk verloren heeft.

En men moet in zo'n situatie maar niet aankomen zetten met de kerkorde, die regels geeft over beroep en ontslag van een predikant en over het toezicht van het kerkverband. Want men heeft zelf door het scheuren van dat verband de gewone toepassing van de regels der kerkorde in zo'n situatie onmogelijk gemaakt.

Hier is geen enkele klacht van de voorstanders van Hoogeveen op haar plaats. Ook voor geen verwijt als: „Men kan verschijnen en verdwijnen wanneer men wil. Een band aangaan en een band doorsnijden naar willekeur.”

Prof. Kamphuis, die Ds Slotman met gejuich weer binnenhaalde, schrijft dit met het oog op de vroegere predikant van Zuidwolde, die een beroep aannam van een kerk buiten het verband. Maar dit klopt niet op de situatie. De breuksituatie is daarbij uit het oog verloren. De betrokken predikant had zich aan de kerk van Zuidwolde verbonden, toen daar de belijdenis nog alléén gold naast de gereformeerde kerkerode en zulks in het geheel van de vrijgemaakte kerken in Nederland. De gemeenschap der kerken, waartoe de kerk te Zuidwolde in Drente thans behoort, is niet meer dezelfde als toen deze predikant zich aan haar verbond: het is een verengde en versmalde gemeenschap met daarin een heel stel scheurkerken. Het criterium voor het behoren tot deze gemeenschap is geworden: instemming met „Hoogeveen”. Voor wie daar niet achter staat is in haar midden geen plaats meer: volgens de officiële papieren. Wat dan te klagen indien hieruit de consequenties getrokken worden? De vroegere predikant van Zuidwolde zal zeker niet de laatste zijn, die dit doet. ¹⁾

¹⁾ Dit artikel werd reeds een aantal weken geleden geschreven. Intussen is ds D. J. A. Brink, voorheen te Siegerswoude-Frieschepalen beroepen in Assen in de gemeente, die geweigerd heeft de weg van „Hoogeveen” te gaan. Ds Brink heeft dit beroep inmiddels aangenomen.

Geen capitulatie maar vrede (nog eens)

In ons blad van 28 augustus jl. constateerde ik in een artikel „Verantwoording geweigerd” dat Prof. J. Kamphuis niet was ingegaan op vragen mijnerzijds in verband met de door hem geveld oordelen in het boekje „Verantwoording van een keus A.D. 1966”.

Tegelijkertijd reageerde ik op een appèl van genoemde schrijver aan ons adres in een interview met Drs N. Scheps.

Intussen kreeg ik langs enkele omwegen — we kennen elkaars adres al niet meer — vier afleveringen van „de Reformatie” toegestuurd, waarin door genoemde scribent wordt gereageerd op het door mij geschrevene.

Uit deze bladen maak ik op dat de verzameling niet helemaal compleet is; het nummer van 26 september heb ik niet ontvangen, maar ik kan voorlopig wel uit de voeten.

Na lezing van wat Prof. Kamphuis aan mijn adres opmerkt besef ik heel goed dat een gesprek uitermate moeilijk is.

Er zijn momenten waarop je denkt vlak bij elkaar te staan, om even later te ontdekken dat er blijkbaar toch een niet te overbruggen kloof bestaat.

Ook is mij duidelijk geworden dat we bij tijden een verschillende taal spreken. Evenwel, nu ik Prof. Kamphuis verscheidene malen publiek heb aangesproken ben ik wel verplicht te antwoorden in een laatste poging de bestaande impasse indien mogelijk te doorbreken.

Antwoord aan Prof. J. Kamphuis

Klein goed

Helaas kunnen we niet aanstonds tot „zaken” komen en moet ik eerst trachten het klimaat wat te zuiveren.

In de kolommen van de Reformatie word ik geïntroduceerd als: Ds H. J. van der Kwast, de opvolger van Ds B. J. F. Schoep in de „vrije kerk” van Amstelveen.

Dit visite-kaartje is meer suggestief dan correct.

Wil Prof. Kamphuis mij opvolger van Ds Schoep noemen, het is mij goed.

Maar ik kan niet laten voorbijgaan dat de Gereformeerde Kerk (Vrijgemaakt) van Amstelveen wordt aangeduid als vrije kerk, in de betekenis, die de schrijver hieraan geeft.

Het is mij bekend dat de kerken van Noord-Holland in Hoogeveen niet zijn ontvangen en hun plaats is ingenomen door een aantal schismatische groepen in onze provincie.

Hiermede zijn de kerken in Noord-Holland geen „vrije kerken” geworden.

Integendeel, wij houden ons hier, desnoods tegen handelingen van generale synoden in, aan de overeengekomen regels voor het kerkverband.

Ik ben geen predikant in een „vrije kerk”, de gemeente alhier wil dit niet zijn; wij zijn gebleven die we waren.

Vervolgens neemt Prof. Kamphuis het mij kwalijk dat, hoewel ik pleitte voor een eerlijke en zakelijke discussie, in mijn artikel de opmerking voorkwam dat „Kamphuis” mijn vragen aan zijn adres echt wel gelezen zou hebben, om dat ons blad in zijn kring, zoals gebleken is, wordt uitgeplozen.

Prof. Kamphuis steekt zijn hand er niet voor in het vuur dat hij van week tot week ieder artikel in Opbouw leest, nu dat doe ik evenmin.

Aangezien deze woorden aanstoot hebben gegeven en we de moeiten niet groter moeten maken dan ze zijn, neem ik deze woorden graag terug.

Ernstiger wordt het wanneer Prof. Kamphuis meent ondergetekende, pleitvoerder voor een eerlijke en zakelijke discussie, op een insinuatie te kunnen betrappen.

Ik schreef dat het in de hitte van de strijd dikwijls moeilijk was classacale vergaderin-

gen e.d. bij te wonen en de grofheden te verdragen.

Het „bewijs” voor die grofheden ontbreekt in mijn artikel.

Dacht Prof. Kamphuis nu heus dat die bewijzen er niet zijn en is het wel verstandig iemand uit te dagen die bewijzen te leveren?

Ook hier volsta ik met te verwijzen naar bekende praktijken in het „nieuwe kerkrecht”.

Heeft Prof. Kamphuis wel eens getracht zich in te denken wat het betekent voor mensen, die echt wel prijs stellen op een christennaam, om aanwezig te moeten zijn in een kerkelijke vergadering, waar het voorstel in behandeling komt om hen weg te sturen en te verwijzen naar het gezelschap van hen die „buiten” zijn.

Weet hij niet dat zo'n procedure soms maanden kon voortsukkelen onder brede publieke belangstelling.

Het kan zijn dat Prof. Kamphuis deze praktijken niet grof vindt, mag ik, die ettelijke collega's en hun gezinnen hieronder heb zien lijden, er anders over denken.

Geen antwoord

De lezers herinneren zich hoe ik indertijd in een bespreking van het in de aanhef van dit artikel genoemde boekje, waarin de uitdrukkingen „wolf in schaapsvacht” en „dief vermomd als goede herder” voorkomen de schrijver uitnodigde de vooronderstellingen, waarop de gronden voor deze beschuldigingen bleken te rusten, te bewijzen.

Hierover vind ik in de mij toegezonden artikelen geen woord.

Ik kan me moeilijk voorstellen dat Prof. Kamphuis nog steeds achter deze beschuldigingen staat; hij gedraagt er zich althans niet naar.

Daarom zou het gewoon prettig zijn, wanneer deze aanstoot werd weggenomen, want bij deze termen uit de Schrift is de betekenis zo duidelijk voor christenen, dat misverstaan praktisch uitgesloten is.

De zinsnede niet aangewezen

Uit het boek van Drs N. Schept citeerde ik in mijn omstreden artikel de woorden van Prof. Kamphuis: „Want zo lang dat woord blijft bestaan: de Vrijmaking is een vete, die begraven moet worden”; stelde vervolgens dat deze zin nergens in de Open Brief voorkomt en besloot met de verzuchting „was dit alleen maar een blunder”.

De schrijver in de Reformatie, kennelijk wat geïrriteerd door het woord blunder, heeft meer dan een volle pagina nodig om

zijn gelijk aan te tonen en maakt de zaak daarmee alleen maar erger.

Zijn conclusie is: „Het staat er wèl. Het staat er zelfs meermalen in allerlei formuleringen”.

Maar het ging nu precies om die **formule-ring**.

Het is mij in de loop der tijden heus wel duidelijk geworden hoe Prof. Kamphuis het bewuste stuk leest en interpreteert.

Maar toen ik schreef dat het „citaat” van Prof. Kamphuis nergens in de O.B. te vinden is, was het zijn taak niet een kolommenlang betoog op te zetten, maar een citaat van welgeteld negen woorden te leveren.

Het doet mij leed voor de schrijver, maar met zijn uitvoerig betoog, ditmaal met echte citaten, toont hij zelf aan dat ik de spijker op de kop sloeg.

Ben ik nu bezig spijkers op laag water te zoeken.

Moeten we elkaar dwars zitten om een paar woorden. Beslist niet!

Waarom heb ik Prof. Kamphuis op zijn betoog aangesproken; niet aangevallen zoals hij meent.

Niet om het zoveelste debat aan te gaan over de Open Brief, dat kan ik onze lezers niet aandoen en daarvoor is de tijd voorbij.

In geding was het appèl van Prof. Kamphuis om, ter wille van de vrede van de kerken, de O.B. terug te nemen.

Ik schreef dat dit niet moeilijk zal zijn en wees er op dat ik bij herhaling heb verklaard dat ik bereid was hieraan mee te werken, maar dat de weg naar de vrede ons werd afgesneden.

Het zou prettig zijn wanneer mijn opponent ook dit aan zijn lezers in de Reformatie doorgaf.

De weg naar de **vrede**, zo schreven we, wordt gevonden **wanneer** **waarheid** en **gerechtigheid** worden betracht.

Van ons wordt gevraagd een **capitulatie** voor de uitleg, die Prof. Kamphuis en anderen aan onze woorden geven, een uitleg die wij afwijzen.

Daarom is juist die vrede in geding en ter illustratie wees ik naar het „citaat” van Prof. Kamphuis.

In zijn verweer maakt de schrijver het nog bonter.

Aan het slot van een aantal opmerkingen aan het adres van Ds H. Amelink, die, als ik het goed begrepen heb, ook niet lezen en schrijven kan, lezen we over dezelfde materie (de O.B.): „**Zó staat het er. Zó blijven we het lezen.**”

Ik herhaal: Wat het maar een kwestie van verkeerd citeren, daar kom je over heen.

Nee, er moet gebogen worden voor het gezag van een man of een synode, die meent het recht te hebben zijn exegese, ondanks tegenspraak van de betrokken schrijvers, bindend op te leggen.

Wanneer Prof. Kamphuis zegt: „Zo blijven wij het lezen”, is dat tot op zekere hoogte zijn recht en dit is geen nieuws.

Maar wanneer gesteld wordt: „Zó staat het er”, dan zeggen we: „Ho, ho broeder, dat hebt u niet alleen voor het zeggen, daar hebben op zijn minst de schrijvers van het stuk ook nog iets in te vertellen”.

Moet de schrijver in de Reformatie nu van mij horen dat wij mensen heel voorzichtig moeten zijn met het stellen van „Zó staat het er”.

Zeker bij een uitvoerig stuk over een moeilijke materie past grote voorzichtigheid.

In de **eerste** plaats hebt u te doen met de mensen, die schrijven, met hun inzichten, hun aanvoelen van een situatie. Gaat u zo'n stuk lezen dan moet u voor het rechte verstaan a.h.w. in de huid van een ander kruipen en daarom is het niet zo eenvoudig uit te maken wat er staat.

Daar komt bij het verschillend taalgebruik, zelfs wanneer twee hetzelfde zeggen is dit niet altijd hetzelfde.

Daarom ontzeg ik de synode van Amersfoort en Prof. Kamphuis het recht om een bindende uitleg te geven over de Open Brief, zonder de ondertekenaars ook maar te horen.

Ik wil niet onvriendelijk zijn, maar de woorden „Zo staat het er” ruiken mij te veel naar Rome, aan een onfeilbare synode hebben we in reformatorische kerken allermindst behoefte.

Is dit vechten tegen windmolens?

Enige jaren geleden heb ik van een nadere discussie met Prof. Trimp afgezien, omdat

H. J. v. d. Kwast - Amstelveen

deze op dezelfde manier te werk ging.

Om nog iets te noemen.

Op de „synode” van Delfshaven kwam bij de behandeling van de zaak Beverwijk een uitspraak van de classis Haarlem in discussie.

De classis had uitgesproken dat men „in dit stadium” geen gronden voor schorsing aanwezig achtte. Nu heb ik indertijd als rapporteur ter classicale vergadering die woorden „in dit stadium” het eerst gebruikt en weet dus wel wat daarmee bedoeld is. Als je dan leest hoe Prof. Kamphuis deze woorden uitlegt ter synode, om aan te tonen dat de Doleantie ter plaatse gerechtvaardigd was, rijzen je de haren te berge en komt de vraag op: „Wordt hier het recht bediend of wordt hier een machtsstrijd uitgestreden?”

Ik ben mij er van bewust dat de kans groot is dat mij een relativisme, waarin het nooit mogelijk zal zijn vast te stellen wat de waarheid is, wordt verweten.

Dit heb ik niet beweerd, ik heb alleen getracht aan te tonen dat de waarheid niet wordt vastgesteld door machtswoorden van personen of instanties die menen het alleen voor het zeggen te hebben.

Voor een appèl om tot vrede te komen,

staan we open, maar we mogen de breuk niet op zijn lichtst helen.

Met dit alles ben ik nog maar aan het **begin**.

Er zullen ongetwijfeld lezers zijn, die mij adviseren niet verder te gaan.

Uit het vorenstaande kan blijken dat ik echt wel inzie hoe moeilijk een discussie is.

Wanneer ik in de Reformatie lees: Want hij (v.d.K.) — zo moet ik helaas zeggen — fantaseert maar wat. Hij praat er maar wat op los. Maar zó komt hij niet van ons af! Daarvoor is onze herinnering aan ons kerkelijk samenleven mij veel te kostbaar”, komt de neiging bij mij op om maar te stoppen met dit „geleuter”.

Ik ben het, Prof. Kamphuis duidde het mij niet euvel, niet helemaal met de schrijver eens, ook niet wat die herinnering betreft.

Er zijn inderdaad, goede, kostbare herinneringen, maar er was in het kerkelijk samenleven ook veel dat ik het liefst uit mijn herinnering zou bannen.

Vergis ik mij, wanneer ik toch een wolkje als eens mans hand zie.

Er zijn dingen die een mens maar niet begrijpen kan.

Het is niet juist wanneer Prof. Kamphuis bij zijn lezers de indruk wekt dat Ds Van der Kwast de broeders heeft verworpen, het is precies omgekeerd, zij hebben ons verworpen en ik ben daarin nog goed vrijgemaakt dat ik de broeders aanspreek op **hun eigen oordelen en vonnissen**.

Hoe heb ik het met u, broeders, waarom zingt u niet van het heilig recht der strenge rechtsgedingen...

Wie den arme geeft, zal geen gebrek lijden, zegt de Spreukendichter en u hebt weer veel gegeven in de achter ons liggende maanden.

Wij hebben de volgende bedragen voor de maanden augustus, september en oktober naar India overgemaakt:

Bethel Fellowship voor „adopties”, middagmaaltijdprogramma en onderhoud auto	f 14.950,—
Children's Home voor „adopties”	f 5.760,—
Jitgarh Children's Home voor „adopties”	f 3.280,—
Ramabai Mukti Mission voor „adopties”	f 13.450,—
en voor Braille bijbel	f 500,—

De heer Samuel van de Bethel Fellowship schreef, dat hij tot nu toe ieder kind in nood heeft kunnen opnemen. In nood, dat betekent volgens hem: „zonder huis, zonder eten, zonder zorg en zonder liefde”. Hij heeft nooit een kind in nood geweigerd, maar nu is het tehuis helemaal vol en zonder dat er wordt bijgebouwd kan hij geen nieuwe kinderen meer helpen. Men wil graag enkele huizen bouwen, waarin zo'n twintig kinderen met een leider of leidster kunnen wonen. Hij stuurde ons de bouwplannen voor zo'n huis. De kosten zijn ca. f 20.000,—, inclusief elektriciteit en meubilair. Wij hebben al een bedrag van f 15.000,— hiervoor kunnen reserveren. Er is dus nog f 5.000,— nodig en dan kunnen er weer 20 kinderen bij. Kinderen zoals Selvi en Sundararajan. Selvi is 7 jaar oud, maar op de foto lijkt ze niet ouder dan 5 en haar broertje Sundararajan is 6 jaar oud. Hun vader diende in het leger, maar werd daar ziek. Hij werd verlamd. De moeder liep toen weg van haar man en zeven kinderen. Op verzoek van de vader nam de Bethel Fellowship twee van zijn kinderen op. Er was geen ruimte meer voor de andere vijf. Wie wil deze kinderen „adopter”? Dit zijn **twee kinderen**, maar we hebben nog veel meer kinderen, die op „adoptie” wachten. Wij herhalen nog eens: een „adoptie” kost f 40,—

of f 50,— per maand afhankelijk van de ligging van het kindertehuis.

Het aantal kinderen dat via onze Stichting is „geadopteerd” is inmiddels opgelopen tot 253.

Mevrouw Staudt, een oude dame van 80 jaar, waarover wij al eerder schreven, nam kortgeleden weer vier nieuwe kinderen op.

The Children's Home

De kinderen worden bij het bouwen ingeschakeld.

Zij zorgt nu voor 85 kinderen en ook haar huis is stampvol. De ouders van deze kinderen hebben lepra. Zij leven in het Noorden van India in kolonies bij elkaar. Niemand wil zich met deze mensen bemoeien. Deze kolonies worden door de staat ondersteund, maar de mensen krijgen niet genoeg om van te leven. Daarom ziet men overal langs de wegen groepen van deze mensen zitten. Ze bedelen. Ze zijn uitgestoten uit de maatschappij. De Bijbel spreekt hier ook over.

Vervolg op pag. 251 - 3e kolom

Bij het overlijden van De Gaulle

Charles-André de Gaulle is niet meer. Schokkend; niet verwacht, dat nieuws, eigenlijk nog lang niet.

En dan de berichtgeving over dit uitzonderlijke leven, al gauw aanzwellend tot een stroom nauwelijks te verwerken informatie. Telkens vanuit andere hoek, oordelend naar gelang de mate van wijsheid, begrip, respect. Eénmaal nog breken rancune-gevoelens, kinderlijke liefde, tendensen tot verafgoding zich baan.

—o—

Er werd me gevraagd, eraan mee te werken, dat ook 'Opbouw' aan dit sterfgeval niet stilzwijgend voorbij gaat.

Vandaag, 11 november. Vanochtend, om elf uur, was het weer de tijd.

Voor de 52e keer, sinds die mistige morgen in 1918, toen de kanonnen eindelijk zwegen, na zoveel jaren van onnoembaar leed.

Toen ook de jonge kapitein De Gaulle uit Duitse krijgsgevangenschap mocht terugkeren.

En toen de vrede kwam, en de beroemde 'Held van Verdun', Pétain, De Gaulle als zijn adjudant koos. Er is in die jaren een wezenlijke band tussen die beiden gegroeid, zó zelfs, dat de enige zoon, die De Gaulle kreeg, Pétains naam zou dragen, Philippe.

—o—

Wreed vond De Gaulle de oorlog, afschuwelijk zelfs; maar de vrede betitelde hij eens als 'dodelijk vervelend'. Hij benutte de tijd, door met zijn talent voor het militaire métier te woekeren. Zijn feeling voor strategie bleek uniek. Meer dan één van de andere beroeps-militairen voelde hij aan, in welke richting een nieuwe strategie zich zou moeten ontwikkelen. Hij schreef er ook over, in 1934, in een briljant boekje: 'Naar het Beroepsleger'. Het draagt reeds alle kenmerken van zijn geserreerde, elegante stijl. De Gaulle bepleit een ómbuigen van het militaire denken; basis van toekomstige operaties zal moeten zijn een sterk pantserwapen, met steun van een goed-geleide en goed-geïnformeerde infanterie. Het boekje wordt in Frankrijk beleefd doodgezwegen; bij promoties wordt De Gaulle gepasseerd, meer dan eens; een pantserleger heeft geen schijn van kans.

Toch is er één koper, die wél veel interesse heeft. Het is een goede leerling, dat toont hij in mei en juni 1940 wel, als hij met een héél pantserleger komt demonstreren, hoe goed De Gaulle's ideeën wel geweest zijn. Heinz von Guderian. In Frankrijk.

„Mei 1940. De Generaal laat de nieuwe pantserdivisie, waar hij zo op aangedrongen had en die men hem tenslotte heeft toevertrouwd, de revue passeren. 'Heren', zegt hij peinzend tot zijn officieren, 'met een dergelijke divisie zouden wij tien jaar geleden de oorlog gewonnen hebben. (Verheugd gemompel van de officieren.) Vijf jaar geleden zouden we gelijk spel gespeeld hebben. Vandaag de dag (nog één blik op de Franse pantserverliesen) kunnen we alleen nog maar verliezen.'"

—o—

Zelfs een benoeming tot onderstaatssecretaris in het oorlogskabinet van Paul Reynaud op 6 juni 1940 baat niet meer. Ternauwernood weet De Gaulle nog juist naar Engeland te ontkomen, tien dagen later.

Het is de periode, waaraan zoveel Fransen nog altijd met gemengde gevoelens terugdenken. 'Vrije Fransen', Pétainisten; competentie-ruzies, in Londen, in Parijs én in Vichy. Gekonkel van staatslieden, die zich slimmer wanen dan de Duitse bezetter. De

tragië van een Franse natie, die in tweedracht bezig is, tenonder te gaan. En daar dan tegenover die eenzame hardnekkige man, die in Londen tegen alles en allen in zijn eigen weg gaat. Jaren later nog informeert Kennedy, met wie hij het beste kon opschieten, met Roosevelt of met Churchill. En dan antwoordt De Gaulle met zijn onnavolgbare, ietwat 'derbe' humor: 'Ik had hevige en bittere ruzie met Churchill, maar ik kon het altijd goed met hem vinden. Ik had nooit ruzie met Roosevelt, maar kon het nooit met hem vinden.'

—o—

Graag neem ik uit de eerste redevoering, die de zojuist in Londen gearriveerde generaal voor de B.B.C. hield, een enkel fragment over:

„De leiders, die al jarenlang aan het hoofd van de Franse legers staan, hebben een regering gevormd. Deze regering heeft, met als motief de nederlaag van onze legers, contact opgenomen met de vijand, om de strijd te staken. Het is waar, dat wij zijn overrompeld door de gemechaniseerde macht van de vijand, zowel te land als in de lucht. Meer dan door hun aantal, zijn het de tanks, de vliegtuigen en de tactiek van de Duitsers, die onze legerleiders hebben verrast en ze op het punt hebben gebracht waar ze nu zijn. Maar: is het laatste woord nu gesproken? Moeten we de hoop laten varen? Is de nederlaag definitief? Neen! Geloof mij, die de feiten kent, wanneer ik tot U zeg, dat er nog niets verloren is voor Frankrijk. Dezelfde middelen, die ons verslagen hebben, kunnen ons eens de zege brengen.

Want Frankrijk staat niet alleen! Zij(!) is niet alleen! Zij heeft een groot rijk achter zich. Zij kan samengaan met het Britse Imperium, dat de zee beheerst en de strijd voortzet. Zij kan, net als Engeland, zonder beperking gebruik maken van de enorme industrie van de V.S. Deze oorlog is niet beperkt tot ons ongelukkige land. Deze oorlog is niet beslist door de strijd in Frankrijk. Deze oorlog is een wereldoorlog. Het lot van de wereld staat op het spel.

(...) Ik, generaal De Gaulle, op dit moment in Londen, nodig alle Franse offi-

cieren en soldaten uit, die zich thans of misschien in de toekomst op Brits gebied bevinden met of zonder hun wapens, evenals alle ingenieurs en wapenspecialisten, die zich thans of misschien in de toekomst op Brits gebied bevinden, met mij contact op te nemen. Wat er ook gebeurt, de vlam van het Fransé verzet moet en zal niet doven."

Dit was al de échte De Gaulle, de onge-naakbare, de gepassioneerde minnaar van Haar, Frankrijk...

Dát telde voor hem, mét de vele mannen en vrouwen, die hij — zij het veelal abstract — als Franse volk-in-zijn-totaliteit liefhad. Stuurs, nukkig in doen en laten, beangstigend correct in zijn optreden, zich bedienend van medewerkers, of het schaaakstukken waren en geen persoonlijkheden.

Het zouden de trekken zijn van het optreden in de twee regeringsperioden, met naar buiten toe als misschien meest karakteristiek punt de grenzenloze overschatting van alles, dat Frankrijk was geweest, diende te zijn, zou worden...

—o—

Soberheid en een onnavolgbaar gevoel voor stijl, timing en psychologisch effect.

Daarvan getuigt ook zijn laatste officiële stuk, na de voor hem verkeerd uitgevallen uitslag van het Referendum. Zes procent bedroeg zijn achterstand, niet meer; nog lang niet alle uitslagen waren binnen, toen de Franse Staatscourant reeds in een speciale editie meldde:

Verklaring van Generaal De Gaulle,
President van de Republiek.

28 april 1969

Ik staak de uitoefening van mijn functie als President van de Republiek. Dit besluit wordt van kracht: heden, op het middaguur.

C. de Gaulle

Het was het laatste, dat de wereld van de oude generaal onder ogen kreeg. Uit de 'stilte van marmer', waarin hij zich terugtrok op het sombere landgoed Colombey, klonk nog maar éénmaal zijn stem, toen hij in een onverwacht-hartelijk telegram Pompidou met diens verkiezing gelukwensde.

Even breekt daar de moeizaam bedwongen emotionaliteit zich baan. Evenals dat wellicht het geval is in het juist verschenen deel van de 'Mémoires'. Anders, dan verwacht misschien, is de toon daar bepaald mild, soms zelfs complimenteuz, als het over medestanders, tegenstanders, ánderen gaat.

Toch iets van 'Uws naasten eer en goed gerucht...?'

—o—

De laatste der 'reuzen' uit de Tweede Wereldoorlog is heengegaan. De geschiedschrijving kent ze, wil ze naar waarde, eerlijk, pogen te schatten. De oudere generatie heeft er weet van, wie het waren, die — door Gods goedgunstigheid — mochten bijdragen tot onze bevrijding uit het juk.

De jongeren missen deze belevenis, voor hen is het slechts van horen-zeggen; niettemin moet 't ook bij hen wel iets doen, als ze van dat éne zinnetje horen, waarmee de leider van de gaullistische fractie in het parlement zijn collega's van het nieuws op de hoogte bracht:

'Mijn kinderen, Vader is dood.'

11 november 1970.

H. L. Bogaard - Zaltbommel

Een blijde moeder

U kent onze Babs toch?

Jazeker kent u haar. Babs is immers onze sprekende tekkel. U kent haar nog van het zondagmorgendialoogje en van de vorige keren, dat ze even mocht meebuffen in dit goede blad.

Nu dan — u mag het geloven of niet: maar Babs heeft ons de verrassing van haar leven bezorgd. Ze is gisteren — juist, u raadt het al — voorspoedig bevallen. Hoe bestaat het!

U moet weten dat Babs — ze is Barbaralia gedoopt, maar dat is zo'n mond vol — dat Babs een oude jongeoffer is van acht en een half jaar. En, aangezien een tekkel helaas niet veel ouder dan tien, twaalf jaar pleegt te worden, zou u denken dat zij — op een vergelijkbare mensenleeftijd van tegen de zestig gekomen zijnde — geen jeugdige kuren meer zou vertonen. Dat had u dan gedacht.

We hadden nooit een nest met Babs durven fokken. Want op haar staat de doem: dat de ene generatie op natuurlijke wijze pleegt te bevallen — maar dat de volgende met de keizersnede moet worden verlost. En overmits moeder Liesel met de keizersnede is geboren, en Babs een natuurlijk ingeborene des huizes is, wilden we haar de narigheid van een tegennatuurlijke operatie niet aandoen. Dat is goed en vriendelijk gedacht van ons (al zeg ik het zelf) maar voor Babs wel erg nadelig. Ergens hunkerde zij toch zeker naar kroost; mag ze? Ieder mens hoopt in zijn kinderen te mogen voortleven; dacht u dat een dier beter is? En sedert de dood van moeder Liesel en van zuster Brunhilde was het voor Babs een eenzaam leven. Een tekkel wil graag gezelschap. En als het kan, gezelschap van tekkels.

Ze kon dan ook wel eens bouderen, pruilen zogezegd. Ze kon wel eens irritant aanhanke-lijk doen. Ze werd wel eens cynisch — en als één wezen daar recht op heeft, dan een hond; want cynisch is recht van het griekse kynos = hond. Dat cynisme hebt u trouwens destijds in haar dialoogje terdege bespeurd. Kortom Babs toonde in haar rijpere jeugd alle facetten van een bejaarde beutele: een beetje zuur, een beetje stijf, een beetje aanstellerig en een beetje zeurderig. En al die facetten waren evenveel maskers voor haar levensgrote verdriet: dat dit leven haar voorbijging, zonder haar de echte vreugde te schenken. Een kind zag het. Een kind vroeg eens: waarom kijkt Babs altijd zo verdrietig? Maar tegenover grote mensen kan een tekkel alles maskeren. Want als er één dier is dat kan toneelspelen — dan een tekkel.

Toen ze dan ook in deze nazomer zich aanstelde alsof ze zwanger was, stoorden we ons daar niet aan. Schijnzwangerschap komt bij tekkels — vooral bij oudere teven — vrij veel voor. Het is een van haar vormen van toneelspel. We deden of we het niet merkten; maar hadden wel deernis met haar. Toch — ze keek ons vaak zo langdurig aan, boog haar kopje achterover en ging dan op ernstige toon achter uit haar keel staan blaffen: geloven jullie het niet?

—o—

Neen, we geloofden het niet. Tot op zekere dag mijn vrouw en ik gelijktijdig vroegen: maar is ze eigenlijk wel schijnzwanger? Een nieuw vraagstuk, waarop maar één alternatief past. Men gaat in die situatie aan het rekenen, en hoe! Met hulp van logaritmefabels, vakliteratuur, rekenliniaal, een eenvoudige kalender en een aantal optische taxaties komt dan een vermoedelijke datum ergens midden november ter sprake.

Daarop is de dierenarts aangeropen: dokter, onze tekkel, oud zijnde 8½ jaren, tracht ons wijs te maken dat ze zwanger is. „Dat doen tekkels wel meer, kom straks maar op het spreekuur,” zei de dokter. En op dat spreekuur stelde de dokter vast: het zit er wel in, dat er jonge hondjes gaan komen; wie is de vader?

Ai — zo iets komt aan: het onderzoek naar het vaderschap! „Dokter, wij wonen diep in het bos — er komt bij ons geen hond over de vloer!” Wacht even — er is een zandkleurige bastaard enige keren bij ons huis gezien en terstond verjaagd. Zo'n cocktail met overwegend herdersbloed. „Niet uitgesloten”, zei de dierenarts, „dan worden het dus monstrums en veel te groot voor uw tekkel. En verder?” — Verder niets dokter — behalve dan een rode, langharige dwergtekkel, die bij ons heeft gelogerd; een dreumes nog, van onze kinderen. „Hoe oud?” vroeg de wetenschapsman. Nauwelijks zes maanden. „Dan is er geen probleem” sprak de dokter, „een tekkeltje van zes maanden heeft vijftig procent kans om vader te worden”. „Maar ze snauwde de dreumes af!”, verdedigde ik de dreumes. „Dat doen vrouwen aanvankelijk allemaal”, was het wetenschappelijke antwoord.

Ai dokter — en de keizersnee? „Daar draai ik mijn hand maar eenmaal voor om. U kunt mij erbij helpen als het zo ver is. En dan zien we het wel. Babs krijgt mooie tekkelkinderen, waar u blij mee bent — of het zullen gele monsters zijn, die ik in lauw water be- waar!”

—o—

Zo gingen wij naar huis. Sadder but wiser. We knorden zachtjes op onze Babs — maar die kwispelde bedachtzaam en keek ons overtuigend aan. Ja werkelijk, ze verloor gaandeweg haar zuurheid, werd jong. Creëe iets feestelijks over zich! Zo'n hond. En vijftien dagen te vroeg hield ze ons een nacht uit de slaap met een irriterend blafje. Almaar een klein blafje. Zo van: ik ben er wel, vergeet me maar niet, ik ben erg interessant. Vier maal naar beneden, naar een kwispelstaar- tend hondje kijken. Niets loos. De volgende nacht weer: almaar een kefje. En almaar wanneer je ging kijken: niets loos. Weet u dat een paard dat ook doet? Laat je de hele nacht waken — en als je één minuut indut, is het veulen ter wereld!

Nu, zo was Babs. Toen we na een paar uur beneden kwamen, lag ze twee zuigende, knorrende geloven welpen school te likken. Niet te geloven: gaven tekkelhondjes, zand- kleurige! Een uur later nog eentje: een zwarte, als grootmoeder Liesel. Een uur later nog een: een wildkleur, als Babs zelf.

Zo, toen stopte ze ermee. Vier leuke, jonge, zuigende, knorrende, wriemelende, graaiende en opnieuw zuigende blinde hondjes. En moeder Babs, die ons vermoeid maar tevreden en gelukkig toelachte. Met iets in haar snuit van: jullie geloofden me niet, he?

En de keizersnee! bedachten we. Daar was het nu te laat voor. Babs had haar kinderen, in strijd met de wetenschappelijke wetten, zonder extra moeite, persoonlijk ter wereld gebracht.

—o—

En toch — zo'n nest geeft je ook zorgen. Van het begin af was de laatstgeborene het zorgenkindje. Die kon zijn plekje niet vin-

den, en, als hij het gevonden had, niet be- houden. Liet zich weg duwen. Vergat de strijd om het bestaan — lag wat te suffen. En 's avonds, toen er drie met bolronde buiken vol zoeten wijns lagen te ronken, lag één slank hondje te sterven. Kunstmatige even- ding, lepeltjes dunne melk — het liet er even hard weer uit: zijn navelstreng was te kort afgebeten en de maag hield niets vast! Zelfs bij het trage ademen gaf zijn buikje een zacht hikgeluidje. Een stevige pleister hield de boel er in — misschien zou het ventje het zó halen? En nog wat kunstmatige voeding, nog wat warm aanbevelend geprevel tegen moeder Babs, nog wat hartelijke likken van de moedertong... Zo gingen we de nacht in.

—o—

Een dier is niet wreed. Wel doelmatig. Toen ik vanmorgen vroeg beneden ging kijken, lagen er drie gezonde welpen, elk met de kruik aan de mond, hun roes uit te slapen. Babs lag op haar zijde, er omheen gedrapeerd. Te slapen, of haar leven er van af hing. Werd ditmaal niet wakker toen haar gevraagd werd, hoe het met haar zorgenkind ging.

Dat zorgenkindje was trouwens nergens te vinden. Het had dit leven teruggekeerd tot de moederschoot, en was veilig herudgedeerd tot de moeder. Want de natuur laat geen stoffen verloren gaan en houdt van hygiëne. Alleen de pleister lag, als een visitekaartje, op de plaats, waar het zorgenkindje gelegen had. Een dier is niet wreed. Dieren besparen elkaar wel veel lijden. En zeker Babs: ze heeft nog nooit iemand bezeerd.

—o—

Men heeft mij van diverse kanten gevraagd om — als onze Babs ooit jongen mocht krij- gen — deze ter beschikking van onze predi- kanten te willen stellen. Ik heb dat verzoek nooit begrepen. Een predikant, wiens ambt het is onderwijzend te spreken, heeft weinig van een sprekende hond te leren, dacht ik zo. Voorlopig staan we trouwens geen enkel hondje af. Wat zou Babs wel van ons denken!

Ja, wat denkt Babs van ons? Dat is onze vraag. Ze kijkt ons aan met iets als een gultig lachje. Snuffelt aan haar kinderen en kijkt ons weer aan. Ik pak een van haar jongen, berg het diertje in mijn grote handen. Babs telt onophoudelijk: een hier, een hiernaast en de derde in jouw handen. En goed vast- houden, baasje. Geef nu maar terug baasje.

En baasje haar maar verwennen: een bord melk met suiker, een bord soep met brood. Nog meer, Babs? Je kunt een borrel krijgen als je wilt. Neen — Babs wenst niets meer. Of een stukje appel soms? Babs — die ons anders het laatste stukje appel uit de mond kijkt — neemt ditmaal minzaam aan en stopt het voorzichtig weg onder een oud kleedje: voor later. Ik kan mijn ogen niet geloven; ze is altijd zo gek op fruit. Maar ik kijk me aan en zegt in goed nederlands: „een zogende moeder geef je geen rauw fruit, baasje!” Waar haalt zo'n hond die bakerpraat vandaan.

Dat was dat. Elke dag nieuwe wonderen. Elke dag nieuwe zegeningen. Er geschiedt niets bij geval. Op Luther's dag zijn drie gereformeerde hondjes geboren — hebt u dat ooit meegemaakt? En Babs, die haar tong terug heeft op allerheiligen?

Maar Babs voelt zich vorstelijk. De on- vruchtbare woont in een huisgezin. Een blij- de moeder van kinderen. Halleluja!

Vierhouten - D. W. L. Milo

M. G. van der Graaf, arts - Rotterdam

Huwelijk en gezin

(2 - SLOT)

Om bij de kinderen te blijven: vroeger had men het dubbele aantal zwangerschappen nodig van nu om tot een bepaald aantal kinderen te komen. Mogen wij nu zoveel kinderen verwekken als mogelijk is, ja, moeten wij misschien zoveel mogelijk kinderen verwekken, voor zover het in onze mogelijkheid ligt? Daarbij denkend aan de paradijsopdracht? Gen. 1:28. Als over de paradijsopdracht wordt gesproken, komt men meestal niet verder dan tot: „weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u”, waarschijnlijk omdat deze opdracht in elk huwelijksleven tot vraagstellingen leidt. Maar er is aan toegevoegd: „onderwerpt de aarde, hebt heerschappij over de vissen, de vogelen en het kruipend gedierte”.

Daarom is het voor ouders, die uit het verbond leven, eveneens opdracht, hun kinderen te geven, óók in de schoolopleiding, naardat de kinderen gaven hebben ontvangen en naardat de middelen er zijn. Dan zal men zich van deze opdracht niet afmaken door te zeggen (wat toch nog zoveel gebeurt in onze kringen): „een werkman kan óók getuigen op zijn door God gegeven plaats in de maatschappij”. Een heilig huisje is dan opgericht om zich te onttrekken aan de paradijsopdracht, die, zoals Ds Hendriks terecht stelt, moet luiden: „Vermenigvuldigt u, opdat gij zult heersen over de aarde”.

De vraag naar geboorteregeling wordt steeds levendiger, doordat wij hoe langer hoe meer geneigd zijn onze kinderen een behoorlijke opvoeding mee te geven. Hierin ligt ook een verantwoordelijkheid van de ouders. Daarbij komt, dat het tegenwoordig geen zeldzaamheid is, als er in één gezin twee kinderen binnen het jaar geboren worden. Onder de Israëlieten was het een gewoonte om de kinderen borstvoeding te geven gedurende een paar jaar! In al die tijd is een zwangerschap bijna uitgesloten. Een periode van 3 jaar tussen twee opeenvolgende kinderen was dus normaal!

Die taak van de vrouw is echter ook geheel anders geworden dan vroeger. Waar zij vroeger een meer ondergeschikte rol speelde, thans moet zij ook meer voor het gezin zorgen en speelt zij ook in kerkelijke en maatschappelijke posities een rol en heeft zij ook veel meer stem in het kapittel (al is er in de kerk nog geen stemrecht voor haar), reden waarom zij niet de domme vrouw van vroeger kan en mag blijven.

En door al deze kwesties van taak voor de vrouw, het betere voor de kinderen te zoeken en door de mindere kindersterfte, komt steeds meer de vraag naar voren: is geboorteregeling geoorloofd? Als het antwoord op deze vraag bevestigend is, dan is de methode, de manier van het regelen optreden een secundaire zaak. Die komt pas in de tweede plaats.

En dan wil ik u met vreze en beving antwoord geven: ja dat mag, u mag regelend optreden t.a.v. geboorte.

Ik beantwoord deze vraag wel met een grote mate van schroom, want wij hebben een boos hart. „Het onze Vader” zegt niet voor niets: Verlos ons van de boze (niet van het boze, zoals de Roomse catechismus leert), maar van de boze, van de duivel, de wereld en ons eigen vlees. Wij zijn zo ontstellend egocentrisch in alle dingen, in allerlei maatschappelijke kwesties. Altijd zoeken wij onszelf. En door dat egocentrische bij ons is zo gauw het hek van de dam. Hier staat elk ouderpaar voor zijn eigen verantwoordelijkheid jegens zijn Schepper en jegens elkaar en jegens hun kinderen en jegens de maatschappij. Ik zeg dus met angst en beven, dat wij geboorte-regelend mogen optreden.

Sexualiteit en geslachtsgemeenschap zijn functies, die behoren in het totale menszijn-beeld. Daarom is een blijvende of langdurige onthouding een geestelijk-zedelijk gevaar. Daarbij: een dergelijke onthouding gééft reeds antwoord op de vraag of geboorteregeling geoorloofd is.

De onthouding als middel is m.i. echter principieel onjuist. Ze wordt veroordeeld in de Schrift, nl. in 1 Cor. 7:5: „Onthoudt dat (d.i. de samenleving) elkander niet, tenzij met onderling goedvinden en voor een bepaalde tijd om u te wijden aan het gebed, maar om daarna weer samen te komen, opdat niet de satan u verzoeke, wegens gemis aan zelfbeheersing”.

De onthouding is alleen geoorloofd om als man en vrouw de bijzondere noden, die er zijn in gezin of kerk of maatschappij, aan de Heere voor te leggen. In de statenvertaling staat er dan ook: opdat gij u tot vasten en bidden moogt verledigen, welke mening ook Calvijn is toegeaan.

Wil men uit andere beweegredenen, dan zich te wijden aan het gebed, overgaan tot onthouding, b.v. ter regeling van kindertal, dan wordt de sexualiteit als Scheppingsgegeven uit het mensenleven weggesneden.

Bij de partiële onthouding, de zgn. coïtus interruptus, het vroegtijdige afbreken van de samenleving, liggen de zaken precies eender. Ook hiervoor geldt, dat de Heilige Schrift dit verbiedt met hetzelfde wat door Paulus gezegd is over de onthouding voor een korte tijd, om zich te wijden aan het gebed. En ook bij de coïtus interruptus mutileert men de sexualiteit. Dit heeft in wezen niets te maken met de zonde van Onan, zoals ik eerder al gezegd heb.

Zowel de coïtus interruptus als de totale onthouding zijn dan ook vaak geworden tot oorzaak van neurose. Nee, niet tot ruggerziekte of tering, maar tot neurose, waarbij de mens in feite niet meer vrij is, zichzelf niet meer kan zijn, waarbij de mens vastgehouden wordt en in de ban wordt gedaan door eigen gestelde ommuringen en daardoor zich niet meer kan uitleven (in de goede zin van het woord) en zich niet meer kan voordoen zoals hij werkelijk is. Eigenlijk is zijn totale menszijn-beeld gemutileerd.

Dit is in tegenstelling tot Ds W. G. de Vries, die de coïtus interruptus als mogelijkheid ziet waar gewacht moet worden met het krijgen van kinderen. T.a.v. de periodieke onthouding moge ik opmerken, dat deze weg lang niet veilig is.

Hetgeen Ds De Vries stelt (blz. 175), als zou de onbetrouwbaarheid van de periodieke onthouding voortkomen uit ondeskundigheid en onnauwkeurigheid, is zelfs in zijn algemeenheid gezegd onwaar.

De onthouding, anders dan met het strikt omschreven religieuze doel om zich voor een korte tijd te wijden aan het gebed, wordt nog sterker wegesproken door Efeze 5:25 e.v., waar de mannen wordt bevolen hun vrouw lief te hebben evenals Christus Zijn gemeente heeft liefgehad en Zich voor haar heeft overgegeven om haar te heiligen. „Wie zijn eigen vrouw lief heeft, heeft zichzelf lief”.

Zelfs wordt in de verzen 31 en 32 de echtgemeenschap vergeleken met de band tussen Christus en Zijn gemeente: Daarom zal een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen en die twee zullen tot één vlees zijn.

Dit geheimenis is groot, zegt Paulus, doch ik spreek met het oog op Christus en de gemeente.

Welnu, zegt dokter Moggré terecht, als dat zo is, mag dan de gemeente, de bruid van

Christus, tot haar Bruidegom zeggen: „onthoudt u zich maar eens een jaar van uw gemeente”? Nee toch? Daarom zullen die twee tot één vlees zijn, en onthoudt dat elkander niet, opdat de satan u niet verzoeke.

Aan het eind van deze inleiding wil ik nogmaals wijzen op de verantwoordelijkheid die man en vrouw t.o.v. elkaar hebben, die beiden hebben tegenover hun gezin om daarin ook te komen tot een echt Christelijke opvoeding van hun kinderen en die beiden hebben tegenover de HEERE, de Verbondsgod, de Vader die voor ons zorgt.

Tot Wien wij altijd moeten gaan, ook met zorgen over geboorteregeling, waarvoor m.i. geen scherp omschreven gedragslijnen zijn te geven, maar die in elk huwelijk anders kunnen liggen.

Indien wij in zelfverloochening onze knieën buigen (en dat is vreselijk moeilijk, elke dag weer) dan zat Hij ons wijs maken.

Want het beginsel der wijsheid is gelegen in de vreze des Heren.

Vervolg van pag. 248

redt een kind

Mensen, die melaats zijn mogen niet bij de andere mensen wonen:

„De klederen van den melaatse die door den plaag getroffen is, zullen gescheurd zijn, zijn hoofdhaar zal hij los laten hangen en de bovenlip bedekken en roepen: Onrein, onrein! Zolang hij de plaag heeft blijft hij onrein; hij is onrein, afgezonderd zal hij wonen, buiten de legerplaats zal zijn verblijf zijn.” Lev. 13:45, 46. Wat zijn deze mensen eenzaam geweest. Geen wonder dat de Here Jezus met barmhartigheid werd bewogen toen een melaatse bij hem kwam. Hij strekte zijn hand uit en raakte de melaatse aan. (Mark. 1:40, 41). Het moet voor deze man veel betekenen hebben, dat er iemand was, die niet bang was voor besmetting, maar die hem durfde aan te raken.

In India is men zo bang voor deze ziekte, dat zelfs de gezonde kinderen van deze mensen niet in de samenleving worden opgenomen. Geen wonder, dat Mevr. Staudt steeds weer nieuwe kinderen helpt. Wat zouden we ook haar graag meer ruimte geven!

Bij The Children's Home is men bijna klaar met de verbouwing van de jongensslaapzaal. Hierna begint men aan de keuken. Het geld hiervoor hebben we al kunnen sturen.

Indien u meer wilt weten over het werk van onze kindertehuizen en over de toestand daarbuiten, dan zijn wij graag bereid om met onze dia's bij u te komen, op een gemeentevond of dergelijke. Aanvragen hiervoor kunt u richten tot ons secretariaat.

Kleding ontvangen we graag aan het adres van de heer H. Disselhof, Assendorperstraat 159 te Zwolle. Bijna alle kleding, die wij ontvangen, is nu verzonden.

Onze kas is bijna leeg. Wij hopen op uw giften op postrekening 1599333 t.n.v. de Stichting Redt Een Kind te Zwolle.

Wie zich over den arme ontfermt, eert Hem. Spr. 14:31.

Stichting Redt Een Kind.

Secretariaat: Burg. van Tienenweg 37,
Diemen.
Tel. 0 20 - 59944.

Brochure-Lentink

De stroom bestellingen van de brochure van br G. Lentink, Apeldoorn, gaat (gelukkig!) nog steeds door. Daar zij gestencild wordt uitgegeven moet de tekst van tijd tot tijd op nieuw op stencil worden gezet. Omdat de heer Lentink een en ander voor een nieuwe oplage regelen kan is het zeer gewenst spoedig te bestellen. Dat kan door f 2,50 over te maken op giro 937968,

t.n.v. C. Lentink,
Koninginneweg 10-II
Apeldoorn

met bijschrift: „Vrijmaking der kerk contra kerk-zuivering”.

Van harte hopen we dat degenen, die tot dusver verzuimden van dit uitnemende geschrift kennis te nemen, het alsnog bestellen zullen!

G. Visee

KERKNIEUWS

Beroepen: te Haren (Gr.)-B: ds M. van Dooren te Vlaardingen-B; te Harderwijk-B: ds D. van Houdt te Uithuizermeeden; te Katwijk-B en Valkenburg: ds B. van Riet te Bolnes-Slikkerveer.

Aangenomen: naar Kampen: ds H. Stolk te Dronten; naar Zwolle-B: ds J. M. Goedhart te Drachten; naar Hoogvliet-Spijkenisse (in samenwerking met Barendrecht-B): ds H. W. Noordman te Lutten a/d Dedemsvaart en Gramsbergen.

Bedankt: voor Zwijndrecht-Groote Lindt-B: ds C. Bijl te Hilversum.

Kampen — De Chr. Geref. Kerk en de Geref. Kerk te Kampen hebben besloten tot kanselruil. Er bestonden reeds contacten, en van verschillende kanten kwam vooral bij de Geref. Kerk de wens naar voren over te gaan tot het vormen van samenwerking. Op een gemeentevergadering op 11 november j.l. stemde de gemeente van de Geref. Kerk te Kampen unaniem in met het voorstel van de kerkeraad, om over te gaan tot kanselruil. Ook op een gemeentevergadering van de Chr. Geref. Kerk stelde de meerderheid van de leden zich achter het principebesluit van de kerkeraad tot kanselruil, al bleven bij sommigen bezwaren bestaan i.v.m. de invoering van de Nieuwe Vertaling, het rhythmisch zingen e.d.

Over verdere eenwording met de Chr. Geref. Kerken zijn ook al enige tijd besprekingen gaande in Dronten, Emmeloord, Steenwijk en Zwolle.

ADRESSEN

Ds A. M. Algra, Sliedrecht, tel. 01840-3081.
Ds J. Keuning, Dromedarisstraat 7, Nijmegen, tel. 59064.

Het bestuur van de

„STICHTING VOOR KLEUTERONDERWIJS
OP GEREFORMEERDE GRONDSLAG
TE WEZEP”

roept sollicitantes op m.h.o. op een vaste benoeming

hoofdleidster (akte vereist)

Het bestuur zal alleen in aanmerking laten komen diegenen, die bij eventuele benoeming zich voegen bij de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt), Zuiderzeestraatweg 503, Wezep. Scriba: J. W. v. d. Berg, Koningin Wilhelminalaan 15, Wezep.

Adres secretaris: G. Boer, Waterloopweg 5, Wezep.

1945 — 28 november — 1970

Gij hebt in voor- en tegenspoed
Ons aan Uw hand geleid,
Hoe ook de boze rondom woedt,
Een veil'ge rustplaats toegeleid.

Met dankbaarheid aan de Here, hopen wij met onze ouders en grootouders

T. ROSENDAAL

E. ROSENDAAL-VAN DEN HEUVEL

op 28 november a.s. te gedenken, dat 25 jaar geleden hun huwelijk ingezegend werd.

Perth:

H. van der Meer-Rosendaal
Trudy, Gerald en Janine

Launceston:

M. Pugh
M. Pugh-Rosendaal
Christian en Rachel

Arnhem:

Conny en Sjaak
John
Patricia
Michael

Arnhem, Boulevard Heuvelink 167.

Gelegenheid tot feliciteren: zaterdag, 28 november a.s. van 15.30—17.00 uur, Boulevard Heuvelink 167, Arnhem.

JACOBUS STAAL

en.

CORNELIA ELISABETH ROSENDAAL

laten met blijdschap weten, ook namens onze ouders, dat wij willen gaan trouwen.

Op 14 december a.s. om 14.30 uur zal D.V. ons huwelijk in het stadhuis te Arnhem voltrokken worden.

De kerkelijke inzegening vindt plaats om 15.15 uur in de Gereformeerde Kerk, Weverstraat 15, Arnhem door de Weleerw. Heer Ds. W. Scheele.

Gelegenheid tot feliciteren: van 16.30—18.00 uur in het Sonsbeekpaviljoen, ingang Zijpendaalseweg, Arnhem.

Toekomstig adres:

Ark „New Look”, Onderlangs, Arnhem.

De Here nam tot Zich Zijn kind, onze

JITZE SYTZE

Wij mochten ruim 5 jaar voor hem zorgen.

Ik wil van God als van mijn Herder spreken.
Onder zijn hoede zal mij niets ontbreken.
Groen is het land waarin Hij mij doet komen,
fris is de bron die Hij voor mij doet stromen.
Hij sterkt mijn ziel en wijst mij rechte wegen,
opdat ik Hem zal prijzen om zijn zegen.

Psalm 23 : 1 (N.B.)

O. Sierksma
G. Sierksma-Kapenga
Wybe
Peter
Nienke

Zeist, 17 november 1970
Burg. van Tuylllaan 66

De begrafenis heeft in alle stilte plaatsgevonden.
Wie ons wil bezoeken ontvangen wij graag
na zondag 22 november 1970.

BIJBELS DENKEN

OVER ISRAËLEN DE KERK

door

Mevrouw E. W. Hiebendaal

In de „Inleiding” is met gewaardeerde toestemming opgenomen hetgeen Prof. Dr. H. Berkhof na het verscheiden van Mevrouw Hiebendaal ter harer nagedachtenis in „In de Waagschaal” van 5 okt. 1963 schreef, waarin hij o.m. opmerkte: haar bijbelkennis was onovertroffen en haar geest was van een grote energie en helderheid. Het dominerend gezichtspunt waaronder Mevr. Hiebendaal de Schrift las was dat der verhouding van Israël en de Kerk.

'n Uitnemend geschenk voor de feestdagen.

Uitgave: Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften Rotterdam. Giro 346974.

Prijs f 5,90 ± 160 blz.

Johannes 11 : 25

Onze Hemelse Vader heeft in Zijn Heerlijkheid opgenomen mijn lieve man, onze lieve vader en opa

WILLEM NUGTEREN

Weduwnaar van N. v. d. Fange
Echtgenoot van G. W. Visser

Oud 77 jaar.

Arnhem:

G. W. Nugteren-Visser
Amsterdam:
W. Nugteren
B. A. Nugteren-Pelsma

Assen:

J. Nugteren
E. G. Nugteren-de Wilde
Vrijburg (S.A.):
A. W. Bakker-Nugteren
H. Bakker

Rosmalen:

H. Nugteren
C. A. Nugteren-van Dam

Enschede:

D. Nugteren
M. Nugteren-Lok

Zaandam:

C. Nugteren
W. Nugteren-Rietveld

Voorschoten:

J. Nugteren
G. Nugteren-Mackloet
en kleinkinderen

Arnhem, 12 november 1970

Middachtensingel 50

Bent U al lid van de **GEREF. KORR. KLUB** voor dames en heren van alle leeft.? Wij hebben te **weinig** Algem. Ontw. **HEREN-LEDEN!** ± 25-60 jr. Inl.: Postbus 58, Den Helder.

GEREF. KORR. KLUB. 1. WERKENDE DAME z. ser. kennism. m. ontwikk. hr. ± 60 jr. 2. MEISJE z. kennism. m. hr. 22-30 jr. Br.: Postbus 58, Den Helder.